

Standardní knihovny C. Rekurse.

Jan Faigl

Katedra počítačů
Fakulta elektrotechnická
České vysoké učení technické v Praze

Přednáška 07

BOB36PRP – Procedurální programování

Přehled témat

- Část 1 – Standardní knihovny, čtení/zápis ze/do souboru
Standardní knihovny
Práce se soubory
Zpracování chyb
- Část 2 – Rekurse
Faktoriál
Obrácený výpis
Hanojské věže
Rekurze
Fibonacciho posloupnost
- Část 3 – Zadání 7. domácího úkolu (HW07)

S. G. Kochan: kapitola 16, Appendix B

Standardní knihovny

Práce se soubory

Zpracování chyb

Část I

Část 1 – Standardní knihovny, čtení/zápis ze souboru

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 1 / 53
Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Standardní knihovny

- Jazyk C sám osobě neobsahuje prostředky pro vstup/výstup dat, složitější matematické operace ani:
 - práci z textovými řetězci;
 - správu paměti pro dynamické přidělování;
 - vyhodnocení běhových chyb (run-time errors).
- Tyto a další funkce jsou obsaženy ve standardních knihovnách, které jsou součástí překladače jazyka C.
 - **Knihovny** – přeložený kód se připojuje k programu, např. `libc.so`.
 - **Hlavičkové soubory** – obsahují prototypy funkcí, definice typů, makra a konstanty a vkládají se do zdrojových souborů příkazem preprocesoru `#include <jmeno_knihovny.h>`.
Viz např. `1dd.a.out`.
Např. `#include <stdio.h>`

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 5 / 53
Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Základní práce se soubory – otevření souboru

- Knihovna `stdio.h`.
- Přístup k souboru je prostřednictvím ukazatele `FILE*`.
- Otevření souboru `FILE *fopen(char *filename, char *mode);`.
- Práce s textovými a binárními (*modifikátor "b"*) soubory.
- Soubory jsou čteny/zapisovány sekvenčně.
 - Se soubory se pracuje jako s proudem dat — postupně načítání/zápis.
 - *Aktuální „pozici“ v souboru si můžeme představit jako kurzor.*
 - *Při otevření souboru se kurzor nastavuje na začátek souboru.*
- Režim práce se souborem je dán hodnotou proměnné `mode`
 - `"r"` – režim čtení;
`"r"` – čtení textového souboru, `"rb"` – čtení binárního souboru
 - `"w"` – režim zápisu;
Vytvoří soubor, pokud neexistuje, jinak smaže obsah souboru
 - `"a"` – režim přidávání do souboru.
Kurzor je nastaven na konec souboru.
- Můžeme kombinovat s dalšími režimy otevření souboru, např. `"r+"` pro otevření souboru pro čtení i zápis.
viz `man fopen`

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 9 / 53

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 2 / 53
Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Standardní knihovny

- `stdio.h` – Vstup a výstup (formátovaný i neformátovaný)
- `stdlib.h` – Matematické funkce, alokace paměti, převod řetězců na čísla, řazení (`qsort`), vyhledávání (`bsearch`), generování náhodných čísel (`rand`)
- `limits.h` – Rozsahy číselných typů
- `math.h` – Matematické funkce
- `errno.h` – Definice chybových hodnot
- `assert.h` – Zpracování běhových chyb
- `ctype.h` – Klasifikace znaků (`char`)
- `string.h` – Řetězce, blokové přenosy dat v paměti (`memcpy`)
- `locale.h` – Internacionalizace
- `time.h` – Datum a čas

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 6 / 53
Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Testování – otevření/zavření souboru

- Testování otevření souboru.

```
1 char *fname = "file.txt";  
  
3 if ((f = fopen(fname, "r")) == NULL) {  
4     fprintf(stderr, "Error: open file '%s'\n", fname);  
5 }
```
- Zavření souboru – `int fclose(FILE *file);`

```
1 if (fclose(f) == EOF) {  
2     fprintf(stderr, "Error: close file '%s'\n", fname);  
3 }
```
- Dosažení konce souboru – `int feof(FILE *file);`

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 10 / 53

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 3 / 53
Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Standardní knihovny (POSIX)

Komunikace s operačním systémem (OS).

POSIX – Portable Operating System Interface

- `stdlib.h` – Funkce využívají prostředků OS
- `signal.h` – Asynchronní události, vlákna
- `unistd.h` – Procesy, čtení/zápis souborů, ...
- `pthread.h` – Vlákna (POSIX Threads)
- `threads.h` – Standardní knihovna pro práci s vlákny (C11)

 Advanced Programming in the UNIX Environment, 3rd edition, W. Richard Stevens, Stephen A. Rago Addison-Wesley, 2013, ISBN 978-0-321-63773-4

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 7 / 53
Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Příklad – čtení souboru znak po znaku

- Čtení znaku: `int getc(FILE *file);`
- Hodnota znaku (`unsigned char`) je vrácena jako `int`.

```
1 int count = 0;  
2 while ((c = getc(f)) != EOF) {  
3     printf("Read character %d is '%c'\n", count, c);  
4     count++;  
5 }
```

`lec07/read_file.c`
- Pokud nastane chyba nebo konec souboru vrací funkce `getc` hodnotu `EOF`.
- Pro rozlišení chyby a konce souboru lze využít funkce `feof()` a `ferror()`.

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurse. 11 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Formátované čtení z textového souboru

- int fscanf(FILE *file, const char *format, ...);
- Analogie formátovanému vstupu.

Pro vyplnění hodnot proměnných předáváme ukazatel.

Vrací počet přečtených položek, například pro vstup

```
record 1 13.4
```

- příkaz: int r = fscanf(f, "%s %d %lf\n", str, &i, &d);
- vrátí v případě úspěšného čtení hodnotu proměnné r == 3.
- Při čtení textového řetězce je nutné zajistit dostatečný paměťový prostor pro načítání textový řetězec, např. omezením velikosti řetězce.

```
char str[10];
int r = fscanf(f, "%9s %d %lf\n", str, &i, &d);
```

lec07/file_scanf.c

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 12 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Binární čtení/zápis z/do souboru

- Otevření souboru s příznakem "b".

Vliv na řetězec, řídicí znaky např. "\0", \n nebo EOF či EOT – Ctrl+Z.

- Pro čtení a zápis bloku dat můžeme využít funkce fread() a fwrite() z knihovny stdio.h.
- Načtení nmemb prvků, každý o velikosti size bajtů. size_t fread(void* ptr, size_t size, size_t nmemb, FILE *stream);
- Zápis nmemb prvků, každý o velikosti size bajtů. size_t fwrite(const void *ptr, size_t size, size_t nmemb, FILE *stream);
- Funkce vrací počet přečtených/zapsaných prvků o velikosti size.
- Pokud došlo k chybě nebo detekci konce souboru, funkce vrací menší než očekávaný počet bajtů.

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 15 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Testovací makro assert()

- Do kódu lze přidat podmínky na nutné hodnoty proměnných.
- Testovat můžeme makrem assert(expr) z knihovny <assert.h>.
- Pokud není expr true, program se ukončí a vypíše jméno zdrojového souboru a číslo řádku.
- Makro vloží příslušný kód do programu.

Relativně jednoduchý způsob indikace chyby, např. nevhodným argumentem funkce, posloupností volání, ale jako strukturální chyba programu, nikoliv hodnot definovaných za běhu.

- Vložení makra lze zabránit kompilací s definováním makra NDEBUG.
- Makro assert má význam zejména při ladění program.

```
#include <stdio.h>
#include <assert.h>

int main(int argc, char *argv[])
{
    assert(argc > 1);
    printf("program argc: %d\n", argc);
    return 0;
}
```

lec07/assert.c

- Uvedený příklad pouze demonstruje použití assert().
- Není vhodné testovat proměnné definované za běhu programu.
- Test assert() nebude do programu vložen při kompilaci s NDEBUG.

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 19 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Zápis do textového souboru

- Zápis po znaku – int putc(int c, FILE *file);
- Formátovaný výstup int fprintf(FILE *file, const *format, ...);

```
int main(int argc, char *argv[])
{
    char *fname = argc > 1 ? argv[1] : "out.txt";
    FILE *f;
    if ((f = fopen(fname, "w")) == NULL) {
        fprintf(stderr, "Error: Open file '%s'\n", fname);
        return -1;
    }
    fprintf(f, "Program arguments argc: %d\n", argc);
    for (int i = 0; i < argc; ++i) {
        fprintf(f, "argv[%d]='%s'\n", i, argv[i]);
    }
    if (fclose(f) == EOF) {
        fprintf(stderr, "Error: Close file '%s'\n", fname);
        return -1;
    }
    return 0;
}
```

lec07/file_printf.c

- Identicky k stderr lze použít stdout a stdin pro čtení.

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 13 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Zpracování chyb

- Základní chybové kódy jsou definovány v <errno.h>.
- Tyto kódy jsou ve standardních C knihovnách používány jako příznaky nastavené v případě selhání volání funkce v globální proměnné errno.
- Například otevření souboru fopen() vrací hodnotu NULL, pokud se soubor nepodařilo otevřít.
- Z této hodnoty, ale nepoznáme proč volání selhalo.
- Pro funkce, které nastavují errno, můžeme podle hodnoty identifikovat důvod chyby.
- Textový popis číselných kódů pro standardní knihovnu C je definován v <string.h>.
- Řetězec můžeme získat voláním funkce

```
char* strerror(int errnum);
```

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 17 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Příklad použití makra assert()

- Kompilace s makrem a spuštění programu bez/s argumentem.

```
$ clang assert.c -o assert
$ ./assert
Assertion failed: (argc > 1), function main, file assert.c, line 5.
zsh: abort ./assert

$ ./assert 2
start argc: 2
```

- Kompilace bez makra a spuštění programu bez/s argumentem.

```
$ clang -DNDEBUG assert.c -o assert
$ ./assert
program start argc: 1
$ ./assert 2
program start argc: 2
```

lec07/assert.c

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 20 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Náhodný přístup k souborům – fseek()

- Nastavení pozice kurzoru v souboru relativně vůči whence v bajtech.
- int fseek(FILE *stream, long offset, int whence); kde whence
 - SEEK_SET – nastavení pozice od začátku souboru;
 - SEEK_CUR – relativní hodnota vůči současné pozici v souboru;
 - SEEK_END – nastavení pozice od konce souboru.
- fseek() vrací 0 v případě úspěšného nastavení pozice.
- Nastavení pozice v souboru na začátek.

```
void rewind(FILE *stream);
```

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 14 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Příklad použití errno (chyba při otevření souboru)

```
#include <stdio.h>
#include <errno.h>
#include <string.h>

int main(int argc, char *argv[])
{
    FILE *f = fopen("soubor.txt", "r");
    if (f == NULL) {
        int r = errno;
        printf("Open file failed errno value %d\n", errno);
        printf("String error '%s'\n", strerror(r));
    }
    return 0;
}
```

lec07/errno.c

- Výstup při neexistujícím souboru. Open file failed errno value 2 String error 'No such file or directory'
- Výstup při pokusu otevřít soubor bez práv přístupu k souboru. Open file failed errno value 13 String error 'Permission denied'

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 18 / 53

Standardní knihovny Práce se soubory Zpracování chyb

Test alokace paměti a předčasné ukončení programu

- Dynamické přidělení paměti (malloc) je vhodné vždy kontrolovat.
- Pragmaticky můžeme očekávat typický průběh program bezchybný, včetně dynamické alokace paměti.
- Pak může být vhodné přidělení paměti kontrolovat, ale předčasně program ukončit v případě chyby.
- Nicméně stále je vhodné dát uživateli možnost dozvědět se, proč se program předčasně ukončil.
- Můžeme si tak napsat vlastní funkci (makro) my_assert, které ovšem nelze vyřadit kompilací s -NDEBUG.

```
#ifndef _MY_ASSERT_H_
#define _MY_ASSERT_H_

#include "my_assert.h"
...
int *a = malloc(SIZE * sizeof(*a));
my_assert(a, __LINE__, __FILE__);
...

#define my_assert(x, line, file) \
    if (!(x)) { \
        fprintf(stderr, "my_assert fail, line: %d, \
            file %s\n", line, file);\
        exit(-1);\
    }
#endif
```

lec07/demo-my_assert.c

lec07/my_assert.h

- Při chybě dokážeme ve zdrojovém souboru dohledat místo a důvod chyb.

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 21 / 53

Příkazy dlouhého skoku

- Příkaz `goto` je možné použít pouze v rámci jedné funkce.
- Knihovna `<setjmp.h>` definuje funkce `setjmp()` a `longjmp()` pro skoky mezi funkcemi.
- `setjmp()` uloží aktuální stav registrů procesoru a pokud funkce vrátí hodnotu různou od 0, došlo k volání `longjmp()`.
- Při volání `longjmp()` jsou hodnoty registrů procesoru obnoveny a program pokračuje od místa volání `setjmp()`.

Kombinaci `setjmp()` a `longjmp()` lze využít pro implementaci ošetření výjimečných stavů podobně jako `try-catch` v jiných programovacích jazycích.

```

1 #include <setjmp.h>
2 jmp_buf jb;
3 int compute(int x, int y);
4 void error_handler(void);
5 if (setjmp(jb) == 0) {
6     r = compute(x, y);
7     return 0;
8 } else {
9     error_handler();
10    return -1;
11 }
12
13 int compute(int x, int y) {
14     if (y == 0) {
15         longjmp(jb, 1);
16     } else {
17         x = (x + y * 2);
18         return (x / y);
19     }
20 }
21 void error_handler(void) {
22     printf("Error\n");
23 }

```

Část II

Část 2 – Rekurse

Příklad výpis posloupnosti 1/3

- Vytvořte program, který přečte posloupnost čísel a vypíše ji v opačném pořadí.
- Rozklad problému:
 - Zavedeme abstraktní příkaz: „*obrat posloupnost*“.
 - Příkaz rozložíme do tří kroků:
 1. Přečti číslo; **Číslo uložíme pro pozdější „obracený“ výpis.**
 2. Pokud není detekován konec posloupnosti „*obrat posloupnost*“; **Pokračujeme ve čtení čísel.**
 3. Vypiš číslo. **Vypíšeme uložené číslo.**

Příklad výpis posloupnosti 2/3

```

1 void reverse(void);
2
3 int main(void)
4 {
5     fprintf(stderr, "Enter a sequence of numbers (use Ctrl+D for the end of
6     the sequence)\n");
7     reverse();
8     printf("\n");
9     return 0;
10 }
11 void reverse(void)
12 {
13     int v;
14     if (scanf("%i", &v) == 1) {
15         reverse();
16         printf("%3d ", v);
17     }
18 }

```

Příklad Hanojské věže

- Přemístit disky na druhou věž s použitím třetí (pomocné) věže za dodržení následujících pravidel.
 1. V každém kroku můžeme přemístit pouze jeden disk a to vždy z věže na věž. *Disky nelze odkládat mimo věže.*
 2. Položit větší disk na menší není dovoleno.

Výpočet faktoriálu

```

■ Iterace
n! = n(n-1)(n-2)...2·1

1 int factorialI(int n)
2 {
3     int f = 1;
4     for (; n > 1; --n) {
5         f *= n;
6     }
7     return f;
8 }

■ Rekurse
n! = 1 pro n ≤ 1
n! = n(n-1)! pro n > 1

1 int factorialR(int n)
2 {
3     int f = 1;
4     if (n > 1) {
5         f = n * factorialR(n-1);
6     }
7     return f;
8 }

```

Příklad výpis posloupnosti 3/3

```

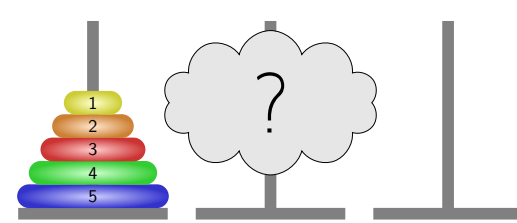
■ lec07/demo-revert_sequence.c
■ Vytvoření posloupnosti.
./generate_numbers.sh | tr '\n' ' ' | cat > numbers.txt
clang demo-revert_sequence.c
./a.out < numbers.txt 2>/dev/null > numbers-r.txt
./a.out < numbers-r.txt 2>/dev/null > numbers-rr.txt

■ Příkaz pro výpis obsahu souborů.
for i in numbers.txt numbers-r.txt numbers-rr.txt; do echo "$i"; cat $i;
echo ""; done

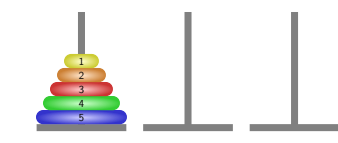
■ Výpis obsahu souborů.
numbers.txt
10 4 20 8 8 5 18 6 7 7
numbers-r.txt
7 7 6 18 5 8 8 20 4 10
numbers-rr.txt
10 4 20 8 8 5 18 6 7 7

```

Hanojské věže – 5 disků

Návrh řešení

- Zavedeme abstraktní příkaz `moveTower(n, 1, 2, 3)` realizující přesun n disků z věže 1 na věž 2 s použitím věže 3.
- Pro $n > 0$ můžeme příkaz rozložit na tři jednodušší příkazy:
 1. `moveTower(n-1, 1, 3, 2);` Přesun $n-1$ disků z věže 1 na věž 3.
 2. „*přenes disk z věže 1 na věž 2*“; *Přesun největšího disku na cílovou pozici.*
 3. `moveTower(n-1, 3, 2, 1);` *Přesun $n-1$ disků na cílovou pozici.*

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Příklad řešení

```

1 void moveTower(int n, int from, int to, int tmp)
2 {
3     if (n > 0) {
4         moveTower(n-1, from, tmp, to); //move to tmp
5         printf("Move disc from %i to %i\n", from, to);
6         moveTower(n-1, tmp, to, from); //move from tmp
7     }
8 }
9
10 int main(int argc, char *argv[])
11 {
12     int numberOfDiscs = argc > 1 ? atoi(argv[1]) : 5;
13     moveTower(numberOfDiscs, 1, 2, 3);
14     return 0;
15 }

```

lec07/demo-towers_of_hanoi.c

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 34 / 53

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Příklad výpisu

```

■ lec07/demo-towers_of_hanoi.c

clang demo-towers_of_hanoi.c      clang demo-towers_of_hanoi.c
./a.out 3                          ./a.out 4
Move disc from 1 to 2              Move disc from 1 to 3
Move disc from 1 to 3              Move disc from 1 to 2
Move disc from 2 to 3              Move disc from 3 to 2
Move disc from 1 to 2              Move disc from 1 to 3
Move disc from 3 to 1              Move disc from 2 to 1
Move disc from 3 to 2              Move disc from 1 to 3
Move disc from 1 to 2              Move disc from 1 to 2
Move disc from 3 to 2              Move disc from 3 to 2
Move disc from 3 to 1              Move disc from 3 to 1
Move disc from 2 to 1              Move disc from 2 to 1
Move disc from 3 to 2              Move disc from 3 to 2
Move disc from 1 to 3              Move disc from 1 to 3
Move disc from 1 to 2              Move disc from 1 to 2
Move disc from 3 to 2              Move disc from 3 to 2

```

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 35 / 53

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Rekurzivní algoritmy

- Rekurzivní funkce jsou přímou realizací rekurzivních algoritmů.
- Rekurzivní algoritmus předepisuje výpočet „shora dolů“.
- V závislosti na velikosti vstupních dat je výpočet předeepsán:
 - Pro nejmenší (nejjednodušší) vstup je výpočet předeepsán přímo;
 - Pro obecný vstup je výpočet předeepsán s využitím téhož algoritmu pro menší vstup.
- Výhodou rekurzivních funkcí je jednoduchost a přehlednost.

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 37 / 53

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Rekurzivní vs iteračními algoritmy

- Nevýhodou rekurzivních algoritmů může být časová náročnost způsobená např. zbytečným opakováním výpočtu.
- Řadu rekurzivních algoritmů lze nahradit iteračními, které počítají výsledek „zdola nahoru“, tj. od menších (jednodušších) vstupních dat k větším (složitějším).
- Pokud algoritmus výpočtu „zdola nahoru“ nenajdeme, např. při řešení problému Hanojských věží, lze rekurzi odstranit využitím zásobníku.
Např. zásobník využijeme pro uložení stavu řešení problému.

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 38 / 53

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Rekurze

“To iterate is human, to recurse divine.”

L. Peter Deutsch

<http://www.devtopics.com/101-great-computer-programming-quotes>

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 39 / 53

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Elegance vs obtížnost rekurze

I've often heard people describe understanding recursion as one of those "got it" moments, when the universe opened its secret stores of knowledge and gifted the mind of a burgeoning developer with a very powerful tool. For me, recursion has always been hard. Each time I'm able to peer more into its murky depths, I am humbled to see how little I feel like I really appreciate and understand its power and elegance.

Rick Winfrey, 2012

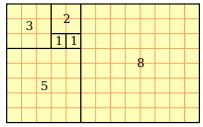
<http://selfless-singleton.rickwinfrey.com/2012/11/27/to-iterate-is-human-to-recurse-divine>

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 40 / 53

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Fibonacciho posloupnost

- 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, ...
Nebo 0, 1, 1, 2, 3, 5, ...
- $F_n = F_{n-1} + F_{n-2}$
- pro $F_1 = 1, F_2 = 1$
Nebo $F_1 = 0, F_2 = 1$

- Nekonečná posloupnost přirozených čísel, kde každé číslo je součtem dvou předchozích.
- Limita poměru dvou následujících čísel Fibonacciho posloupnosti je rovna **zlatému řezu**.
 - Secio aurea – ideální poměr mezi různými délkami.
 - Rozdělení úsečky na dvě části tak, že poměr větší části ku menší je stejný jako poměr celé úsečky k větší části $\varphi = \frac{1+\sqrt{5}}{2} \approx 1,618\ 033\ 988\ 749\ 894\ 848\ \dots$

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 42 / 53

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Fibonacciho posloupnost – historie

- Indičtí matematici (450 nebo 200 BC).
- Leonardo Pisano (1175–1250) popis růstu populace králiků.
Italský matematik známý také jako Fibonacci.
 - F_n – velikost populace po n měsících za následujících předpokladů.
 - První měsíc se narodí jediný pár.
 - Narozené páry jsou produktivní od 2. měsíce svého života.
 - Každý měsíc zplodí každý produktivní pár jeden další pár.
 - Králíci nikdy neumírají, nejsou nemocní atd.
- Henry E. Dudeney (1857–1930) – popis populace krav.
 - „Jestliže každá kráva vyprodukuje své první tele (jalovici) za rok a poté každý rok jednu další jalovici, kolik budete mít krav za 12 let, jestliže žádná nezemře a na počátku budete mít jednu krávu?“
Po 12 let je k dispozici jeden či více byků.

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 43 / 53

Faktoriál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze Fibonacciho posloupnost

Fibonacciho posloupnost – rekurzivně

- Platí:

$$f_0 = 1$$

$$f_1 = 1$$

$$f_n = f_{n-1} + f_{n-2}, \text{ pro } n > 1$$

```

1 int fibonacci(int n) {
2     return n < 2
3         ? 1
4         : fibonacci(n - 1) + fibonacci(n - 2);
5 }

```

Zápis je elegantní, jak je však takový výpočet efektivní?

Jan Faigl, 2024 BOB36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 44 / 53

Faktorál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze **Fibonacciho posloupnost**

Fibonacciho posloupnost – příklad 1/2

- Počet operací při výpočtu Fibonacciho čísla n .

```

1 long counter; // store number of individual operations
3 long fibonacciRecursive(int n) {
4     counter += 1; // jedno porovnání
5     return n < 2 ? 1 : fibonacciRecursive(n - 1) + fibonacciRecursive(n - 2);
6 }

8 long fibonacciIterative(int n) {
9     long fibM2 = 1;
10    long fibM1 = 1;
11    long fib = 1;
12    for (int i = 2; i <= n; ++i) {
13        fibM2 = fibM1;
14        fibM1 = fib;
15        fib = fibM1 + fibM2;
16        counter += 3; // dvě přiřazení, jeden součet
17    }
18    return fib;
19 }

```

lec07/demo-fibonacci.c

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 45 / 53

Faktorál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze **Fibonacciho posloupnost**

Fibonacciho posloupnost – rekurzivně 2/2

```

1 int main(int argc, char *argv[])
2 {
3     int n = argc > 1 ? atoi(argv[1]) : 25;
4     counter = 0; // reset counter
5     long fibR = fibonacciRecursive(n);
6     long counterR = counter;

8     counter = 0; // reset counter
9     long fibI = fibonacciIterative(n);
10    long counterI = counter;

12    printf("Fibonacci number recursive: %li\n", fibR);
13    printf("Fibonacci number iteration: %li\n", fibI);
14    printf("Counter recursive: %li\n", counterR);
15    printf("Counter iteration: %li\n", counterI);

17    return 0;
18 }

```

lec07/demo-fibonacci.c

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 46 / 53

Faktorál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze **Fibonacciho posloupnost**

Fibonacciho posloupnost – rekurzivně vs iteračně

- Rekurzivní výpočet:
 - Složitost roste exponenciálně s $n \sim 2^n$.
- Iterační algoritmus:
 - Počet operací je proporcionální $n \sim 3n$.

lec07/demo-fibonacci-stats.c, lec07/fibonacci.sh

- Skutečný počet operací závisí na konkrétní implementaci, programovacím jazyku, překladači a hardware.
- Složitost algoritmů proto vyjadřujeme asymptoticky jako funkci velikosti vstupu.
 - Například v tzv. „Big O“ notaci:
 - rekurzivní algoritmus výpočtu má složitost $O(2^n)$;
 - iterační algoritmus výpočtu má složitost $O(n)$.

Efektivní algoritmy mají polynomiální složitost.

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 47 / 53

Faktorál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze **Fibonacciho posloupnost**

Vsuvka – Vykreslení grafu

- Jednoduchou úpravou vypíšeme počty operací na řádek.

```

printf("%u\t%6.3e\t%6.3e\n", n,
(double)counterR, (double)counterI);

```

lec07/demo-fibonacci-stats.c

- Program zkompilujeme a spustíme.

```

clang demo-fibonacci-stats.c
$ ./a.out 10 > fibonacci.dat &&
$ ./fibonacci.sh fibonacci.dat fibonacci-n10.pdf

$ ./a.out 20 > fibonacci.dat &&
$ ./fibonacci.sh fibonacci.dat fibonacci-n20.pdf

```

fibonacci-n10.pdf
fibonacci-n20.pdf

Přeměřovaný standardní výstup do souboru `fibonacci.dat` představuje tabulku hodnot, která je vykreslena do grafu skriptem `fibonacci.sh` s využitím nástroje `R` – <https://www.r-project.org/>.

lec07/demo-fibonacci-stats.c, lec07/fibonacci.sh

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 48 / 53

Faktorál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze **Fibonacciho posloupnost**

Vsuvka – Kompilace s optimalizací

- Můžeme rekurzivní výpočet urychlit kompilací s optimalizacemi kódu?

```

$ clang demo-fibonacci.c && time ./a.out 50
Fibonacci number recursive: 20365011074
Fibonacci number iteration: 20365011074
Counter recursive: 40730022147
Counter iteration: 147

real    1m35.912s
user    1m35.824s
sys     0m0.000s

```

```

$ clang -O2 -march=native demo-fibonacci.c && time ./a.out 50
Fibonacci number recursive: 20365011074
Fibonacci number iteration: 20365011074
Counter recursive: 40730022147
Counter iteration: 147

real    1m16.042s
user    1m15.968s
sys     0m0.008s

```

- Ano, můžeme. V tomto případě je však zrychlení zanedbatelné.
- V tomto případě je rozhodující asymptotická složitost $O(2^n)$ vs $O(n)$.

Obecně se pro odladěné a výpočetně náročné programy vyplatí kompilovat s optimalizací. Nárůst výkonu může být i několikanásobný.

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 49 / 53

Část III

Část 2 – Zadání 7. domácího úkolu (HW07)

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 50 / 53

Faktorál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze **Fibonacciho posloupnost**

Zadání 7. domácího úkolu HW07

Téma: Hledání textu v souborech

Povinné zadání: **3b**; Volitelné zadání: **3b**; Bonusové zadání: **není**

- Motivace:** Dekomponovat výpočetní úlohu na dílčí výpočetní kroky.
- Cíl:** Osvojit si práci se soubory.
- Zadání:** <https://cw.fel.cvut.cz/wiki/courses/b0b36prp/hw/hw07>
 - Zpracování vstupu po řádcích a detekce textového řetězce ve vstupním souboru.
 - Volitelné zadání** rozšiřuje úlohu o zpracování tří základních kvantifikátorů regulárních výrazů (pouze pro předcházející znak).
 - Znaky pro kvantifikátory: `?`, `*`, `+`.
- Termin odevzdání:** 07.12.2024, 23:59:59 PST.

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 51 / 53

Faktorál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze **Fibonacciho posloupnost**

Diskutovaná témata

Shrnutí přednášky

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 52 / 53

Faktorál Obrácený výpis Hanojské věže Rekurze **Fibonacciho posloupnost**

Diskutovaná témata

- Standardní knihovny C
- Čtení a ukládání z/do souboru
- Ošetření chybových stavů - `assert()`, `errno`, `setjmp()`, `longjmp()`
- Rekurze a rekurzivní řešení problémů
- Kompilace programu s optimalizacemi

- Příště: Spojové struktury.**

Jan Faigl, 2024 B0B36PRP – Přednáška 07: Standardní knihovny C. Rekurze. 53 / 53

Část V Appendix

Kódovací příklad – Ne úplně čitelné použití goto

- Použití `goto` souvisí zejména s čitelností kódu, může jej využít reakci na návratové hodnoty.

```
1 #include <stdio.h>
2
3 int main(void)
4 {
5     int c = getchar();
6     if (c >= '0' && c <= '9') {
7         goto print_digit;
8     }
9     goto print_error;
10 print_digit:
11     printf("User input '%c' that has ASCII code value %d\n", c, c);
12     goto leave;
13 print_error:
14     printf(stderr, "ERROR: Expected input value is '0'-'9'\n");
15     leave:
16     return 0;
17 }
```

Low Level Learning: why is it illegal to use "goto"?

- Uvedený příklad je funkční, ale načitelnosti úplně nepřidává.

V našem případě se plně odebijeme bez `goto`, obecně ale může být jeho použití užitečné, např. pokud testujeme postupné volání funkcí.

Kódovací příklad – struct 1/3

- Implementujeme složený typ s dvěma položkami typu pole znaků `username` a `number`, kde první položku chceme interpretovat jako textový řetězec (`null terminated`), ale ve druhém případě pouze jako pole znaků.

Ukázkový příklad, jehož hlavní motivace je uložení paměti do souboru a náhled na obsah souboru.

```
1 #define USERNAME_SIZE 8
2 #define NUMBER_DIGITS 4
3
4 struct record {
5     char username[USERNAME_SIZE + 1];
6     char number[NUMBER_DIGITS];
7 };
8
9 int main(void) {
10     struct record records[] = {
11         { .username = "user01" },
12         { .username = "user02" },
13         { .username = "admin" },
14         { .username = "root" },
15         { .username = '\0' } // null terminating array
16     };
17
18     printf(stderr, "DEBUG: size of struct %lu\n",
19            sizeof(struct record));
20     printf(stderr, "DEBUG: size of records %lu\n",
21            sizeof(records));
22 }
```

- Položka `username` je o jeden znak delší, uložení `'\0'`.
- Položka `number` je zápis čísla o maximální hodnotě 9999 (počet řádů 4) v textové podobě (0000-9999).
- Velikost složeného typu je dána velikostí jednotlivých položek.
- Pole záznamů inicializujeme se zarázkou (poslední prvek obsahuje prázdný řetězec v položce `username`).
- \$ clang struct.c && ./a.out
DEBUG: size of struct 13
DEBUG: size of records 6
- Na příkladu si ukážeme, jak převést celé číslo na textovou reprezentaci, k čemuž použijeme několik pomocných funkcí.
- Implementujeme si funkce pro tisk záznamu a pole záznamů.
- Položku `number` naplníme programově z celého čísla s kontrolou, zdali se číslo vejde do `NUMBER_DIGITS`.
- Složený typ a implementaci funkcí realizujeme v samostatném modulu `record.h` a `record.c`.

Kódovací příklad – struct 2/3

```
1 #ifndef __RECORD_H__
2 #define __RECORD_H__
3
4 #define USERNAME_SIZE 8
5 #define NUMBER_DIGITS 4
6
7 struct record {
8     char username[USERNAME_SIZE + 1];
9     char number[NUMBER_DIGITS];
10 };
11
12 void print_record(const struct record * record);
13 void print(const struct record * const records);
14 unsigned int fill_numbers(struct record * const records);
15 #endif
```

```
1 #include <stdio.h>
2 #include <limits.h>
3 #include <assert.h> // strukturální testy
4 #include "record.h"
5
6 void print_record(const struct record * record)
7 {
8     if (record) {
9         printf("Record\n");
10        printf("-!- username: '%s'\n", record->username);
11        printf("-!- number: %s\n", record->number);
12        printf("Number of digits: %d\n", NUMBER_DIGITS);
13        printf("Number of characters: %d\n", USERNAME_SIZE);
14        // printf("-!- number: '%s'\n"); // Vyzkoušejte!
15    }
16
17 void print(const struct record * const records)
18 {
19     struct record const * cur = records;
20     while (cur && cur->username[0]) {
21         print_record(cur);
22         cur += 1; // pointer arithmetic
23     }
24 }
```

- V C nemůžeme přetěžovat jména funkcí, proto máme funkci `print_record()` a `print()`.
- Funkce `fill_numbers()` vyplní položky `numbers` v posloupnosti hodnot typu `struct record`.

Kódovací příklad – struct 3/3

```
1 static unsigned short get_max_number(unsigned int digits)
2 {
3     unsigned int number = 1;
4     assert(sizeof(short) < sizeof(int)); // 16 vs. 32?
5     for (unsigned int i = 0; i < digits; ++i) {
6         number *= 10;
7     }
8     assert(number <= USHRT_MAX); // short
9     return number - 1;
10 }
11
12 static void fill_record_number(unsigned short n, int digits, char number)
13 {
14     // number needs to be at least digits large
15     for (int i = digits - 1; i >= 0; --i) {
16         number[i] = (n % 10) + '0';
17         n = n / 10;
18     }
19 }
```

```
1 static void print_chars(size_t digits, const char *number)
2 {
3     // number je ukazatel na konstantní hodnotu
4     for (size_t i = 0; i < digits; ++i, ++number) {
5         putchar(*number);
6     }
7 }
8
9 unsigned int fill_numbers(struct record * const records)
10 {
11     struct record *cur = records;
12     unsigned short n = 0;
13     const short max_number = get_max_number(NUMBER_DIGITS);
14     while (cur && cur->username[0]) {
15         assert(n <= max_number); // Vypĺňujeme programově
16         fill_record_number(n, NUMBER_DIGITS, cur->number);
17         n ++;
18         cur ++;
19     }
20     return n;
21 }
```

- V programu máme snahu testovat velikost paměťové reprezentace.
- Lokální pomocné funkce jsou `static`.
- Hodnoty položky `number` vyplňujeme programově inkrementálně od hodnoty 0000.

Kódovací příklad – Načítání a ukládání struct 1/4

```
1 #include <stdio.h>
2 #include <stdlib.h>
3
4 #include "record.h"
5
6 int main(void) {
7     int ret = EXIT_SUCCESS;
8
9     struct record records[] = {
10         { .username = "user01" },
11         { .username = "user02" },
12         { .username = "admin" },
13         { .username = "jf" },
14         { .username = '\0' } // null terminating array
15     };
16
17     printf(stderr, "DEBUG: size of struct %lu\n",
18            sizeof(struct record));
19     printf(stderr, "DEBUG: size of records %lu\n",
20            sizeof(records));
21     unsigned int n = fill_numbers(records); // number!
22     print(records);
23 }
```

```
1 const char *fname = "records.dat";
2 FILE *fd = fopen(fname, "w"); // uložení records
3 if (fd) {
4     size_t saved = fwrite(records, sizeof(struct record), n, fd);
5     size_t size = n * sizeof(struct record);
6     printf("DEBUG: saved bytes %lu out of %lu\n", saved * sizeof(struct
7         record), size);
8     } else {
9     printf(stderr, "ERROR: Cannot open '%s' for writing\n", fname);
10    ret = EXIT_FAILURE;
11    }
12 }
13 #include "save_struct.c"
14
15 $ clang -c record.c -o record.o
16 $ clang save_struct.c record.o -o save && ./save
17 DEBUG: size of struct 13
18 DEBUG: size of records 78
19 Record
20 !- username: "user01"
21 !- number: 0000
22 ...
23 Record
24 !- username: "jf"
25 !- number: 0004
26
27 DEBUG: saved bytes 65 out of 65
```

Kódovací příklad – Načítání a ukládání struct 2/4

- Obsah uloženého souboru můžeme zkusit přímo otevřít v textovém editoru nebo použijeme program `hexdump`.

```
$ clang -c record.c -o record.o
$ clang save_struct.c record.o -o save
$ ./save l>/dev/null
DEBUG: size of struct 13
DEBUG: size of records 78
$ hexdump -C records.dat
00000000 75 73 65 72 30 31 00 00 00 30 30 30 75 73 65 |user01...0000use|
00000010 72 30 32 00 00 00 30 30 31 61 64 6d 69 6e 00 |r02...0001admin.|
00000020 00 00 00 30 30 32 72 6f 66 74 00 00 00 00 00 |...0002root....|
00000030 30 30 33 6a 66 00 00 00 00 00 00 30 30 30 |0003jf.....000|
00000040 34 |4|
00000041
```

- V případě, že vytvořenému souboru `records.dat` odebere práva zápisu, např. `chmod 0 records.dat`, program selže.

```
$ chmod 0 records.dat
$ ./save l>/dev/null; echo $?
DEBUG: size of struct 13
DEBUG: size of records 78
ERROR: Cannot open file "records.dat" for writing
```

Kódovací příklad – Načítání a ukládání struct 3/4

```
1 #include <stdio.h>
2 #include <stdlib.h>
3
4 #include "record.h"
5
6 #define NUM_RECORDS 2
7
8 int main(void) {
9     const char *fname = "records.dat";
10
11     FILE *fd = fopen(fname, "r");
12     if (!fd) {
13         perror("Error open file");
14         goto error;
15     }
16     struct record *records = malloc(NUM_RECORDS
17     * sizeof(struct record));
18     if (!records) {
19         perror("Error malloc");
20         fclose(fd); // Korektně soubor zavíráme.
21         goto error;
22     }
23     ssize_t loaded;
24     load_struct.c
```

```
1 while ((loaded = fread(records, sizeof(struct record), NUM_RECORDS, fd)) > 0) {
2     printf(stderr, "DEBUG: loaded records %lu\n", loaded);
3     for (size_t i = 0; i < loaded; ++i) {
4         print_record(&records[i]);
5     }
6     free(records);
7     fclose(fd);
8     goto leave;
9 error:
10    printf(stderr, "ERROR: during reading from the file '%s'\n", fname);
11    return 1;
12 leave:
13    return 0;
14 }
15 #include "save_struct.c"
16
17 $ clang load_struct.c record.o -o load && ./load
18 DEBUG: loaded records 2
19 ...
20 Record
21 !- username: "root"
22 !- number: 0003
23
24 DEBUG: loaded records 1
25 Record
26 !- username: "jf"
27 !- number: 0004
```

- Načtení bloku dat funkcí `fread()`.

Kódovací příklad – Načítání a ukládání struct 4/4 (lépe)

```
1 while ((loaded = fread(records, sizeof(struct record), NUM_RECORDS, fd)) > 0) {
2     printf(stderr, "DEBUG: loaded records %lu\n", loaded);
3     for (size_t i = 0; i < loaded; ++i) {
4         print_record(&records[i]);
5     }
6     free(records);
7 }
8 #define NUM_RECORDS 2
9 #enum { ERROR_FILE = 101, ERROR_MEM = 102 };
10 void print_error(int error);
11
12 int main(void) {
13     int ret = EXIT_SUCCESS;
14     const char *fname = "records.dat";
15
16     FILE *fd = fopen(fname, "r");
17     if (!fd && (ret = ERROR_FILE)) { // ret!
18         goto leave;
19     }
20     struct record *records = malloc(
21     NUM_RECORDS * sizeof(struct record));
22     if (!records && (ret = ERROR_MEM)) { // ret!
23         goto leave;
24     }
25     ssize_t loaded;
26     load_struct.c
27
28     while ((loaded = fread(records, sizeof(struct record), NUM_RECORDS, fd)) > 0) {
29         printf(stderr, "DEBUG: loaded records %lu\n", loaded);
30         for (size_t i = 0; i < loaded; ++i) {
31             print_record(&records[i]);
32         }
33         free(records);
34     }
35     if (fd) {
36         fclose(fd);
37     }
38     print_error(ret);
39     return ret;
40 }
41 void print_error(int error)
42 {
43     switch (error) {
44     case ERROR_FILE:
45         printf(stderr, "ERROR: open file\n");
46         break;
47     case ERROR_MEM:
48         printf(stderr, "ERROR: mem allocation\n");
49         break;
50     }
51 }
```